

“ЛОКАЛИТЕ” – НОВАТА АЗБУКА НА ТИЙНЕЙДЖЪРСКАТА АГРЕСИЯ: А, Б, В – АГРЕСИЯ, БОЙ, ВАНДАЛИЗЪМ

Жанета Цонева*, Ренета Петкова

Технически университет-Габрово, България

**кореспондиращ автор: janett_c@abv.bg*

"LOCALS" - THE NEW ALPHABET OF TEENAGE AGGRESSION: A, B, C - AGGRESSION, FIGHTING, VANDALISM

Zhaneta Tsoneva*, Reneta Petkova

Technical University of Gabrovo, Bulgaria

**Corresponding author: janett_c@abv.bg*

Abstract

This article examines a significant and pressing contemporary issue - new forms of aggression among teenagers, known as "locals" - informal youth groups with aggressive behavior. A theoretical analysis of the problem is conducted to clarify its nature and significance. The results of an empirical study are presented with the aim of investigating manifestations of aggression among teenagers and the influence of the so-called "locals." The results of the study show that "locals" are recognized as a serious and dangerous phenomenon with a negative impact in the country, there is a lack of trust in the school institution, the family and specialists are the main sources for dealing with the problem, and comprehensive measures are needed to address this problem.

Keywords: aggression, teenagers, "locals".

ВЪВЕДЕНИЕ

Проблемът за агресивното поведение сред децата е обект на изследване дълги години от редица изследователи с различна перспектива – проява и протичане [1]; източници и фактори [2]; взаимовлияние на триангулацията семейство-детучилище/общност [3]; насилник–жертва-наблюдатели [4].

Актуалността на темата произтича от появилите се последната една година нови форми на агресия сред тийнейджърите, т.нар. „локали“ в България. В рамките на последните няколко месеца случаите на прояви на агресия на тези неформални младежки групи с агресивно поведение, отразени от медийното пространство, нарастват: „Локалите“: *защо децата извършват нападения в центъра*

на София“ – май 2025 г.; „Епидемия от „локали“? Маскирани тийнейджъри нападناха и пребиха минувачи в центъра на София“ – юли 2025 г. и т.н. [5, 6].

Настоящата разработка има за цел да изследва феноменът „локали“, неговата същност и проявление. Тъй като случаите на агресия от „локали“ са ситуирани предимно в гр. София, интерес представлява да се разбере до колко запознати с проблема са родителите, децата и специалистите от градовете извън столицата. За постигането на целта са осъществени следните задачи:

- направен е теоретичен анализ на проблема с агресивното поведение сред тийнейджърите.
- реализирано е емпирично проучване чрез онлайн анкетно изслед-

ване сред родители, деца и специалисти на територията на Област Габрово.

- анализирани и обобщени са резултатите от емпиричното изследване.

Резултатите от изследването показват, че „локалите“ се разпознават като сериозно и опасно явление с негативно влияние, налице е липса на доверие в училищната институция, а семейството и специалистите се явяват основните източници за справяне с проблема, за който са необходими комплексни мерки за справяне.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Периодът на юношеството е време на динамични промени – физически и психосоциални. Младите хора в този възрастов етап перманентно се изправят пред предизвикателства, свързани със себеутвърждаването, изграждането на идентичност и взаимоотношенията с околните. В този емоционален период агресивното поведение може да се прояви по различни начини и да доведе до сериозни последици както за самите тийнейджъри, така и за тяхната среда. Темата за агресията в юношеска възраст е изключително важна, тъй като навременното ѝ разпознаване и правилната интервенция могат да предотвратят развитието на хронични поведенчески проблеми.

Агресия – същност и проявление

Агресията е понятие, което предимно се разглежда в психологията и психопатологията, с което се означава регистър от поведения, насочен към нанасяне на вреда на другия или на себе си [7].

Според Petermann & Petermann агресията е „форма на „несръчно търсене на контакт“ или апел за повече внимание; освен това понякога е средство за чиста провокация [1, с. 21], която има за цел на навреди на един или повече души.

Според посочените автори основните форми на агресия се диференцират във висимост от:

- възрастовото развитие на индивида – бебета, деца и юноши.
- извършител и потърпевш – активна и пасивна агресия, директна или индиректна;
- степента на участие в акта на агресия – проактивна, реактивна или взимане на страна;
- физическа или вербална [Пак там, с. 24].

Сиракова класифицира агресивното поведение по следния начин:

- „Опозиционно поведение (негативизъм) – от пасивно неприспособяване към изискванията на другите хора до явно противопоставяне на норми и правила за постъпване и разговор.
- Агресивна раздразнителност (гняв) – гневът често води до агресивни реакции.
- Агресивно недоверие (подозрителност) – прехвърляне на собствената враждебност върху други хора.
- Ревност и омраза – готовност за реагиране със силни, агресивни реакции на най-малката провокация на определени хора.
- Чувство за вина след агресия – изразява се в преживяване на упреци към самия себе си, вслушване в „гласа на съвестта“ [8].

Съществуват редица фактори, които допринасят за възникването на агресия при тийнейджърите:

- Семейна среда – липса на подкрепа, насилие в дома, неадекватно родителско поведение;
- Социална среда и училище – тормоз от връстници, натиск за принадлежност, липса на социални умения;
- Психологически фактори – ниско самочувствие, емоционална нестабилност, психични разстройства;

- Медийно влияние – насилие в медиите, видео игри, филми и социални мрежи;
- Хормонални и невробиологични промени, характерни за юношеството, които понякога водят до импулсивност.

Агресивното поведение може да има трайни негативни последици: разрушаване на приятелски и семейни отношения; изолация от социалната среда и училищната общност; проблеми със закона; влошаване на психичното здраве – депресия, тревожност, зависимост; повишен риск от саморазрушително поведение.

Рисковите фактори за агресията при тийнейджърите могат да бъдат от различно естество: нездравословна семейна среда, в която присъства насилие и детето е жертва или свидетел на насилствени актове; стресови ситуации в периода на израстване на детето като загуба на близък член на семейството; социално-икономическа обстановка, която поставя семейството в ситуация на бедност, изключване, лишения; негативно влияние на общността около тийнейджъра – субкултури, групи с девиантно поведение. В такива ситуации тийнейджърите търсят своите начини за справяне с несправедливостта, неразбирането, с болката, избирайки агресията и гнева.

Разбирането на факторите и причините за проявата на агресията може да помогне на родителите, учителите, цялото общество да се справят с този проблем и контролът над него.

Кои са „локалите“?

Агресията при тийнейджърите не е просто проблемно поведение – тя е израз на вътрешни конфликти, травми или социален натиск.

През последната половина година явлението „локали“ започва да се среща все по-често в големите градове на страната. Това са групи тийнейджъри и младежи до около 22-годишна възраст, които имат демонстративно и агресивно по-

ведение. Това нарастващо присъствие в живота на обществото буди все по-голяма тревожност. Тъй като „локалите“ е ново явление, носещо отпечатъците на бунта и стремежа към себеизява на старите квартални банди, но в нова форма, все още няма нови изследвания, които терминологично да го дефинират. Счита се, че феноменът „локали“ има жаргонна употреба и описва младежки групи, ситуирани на определени места в кварталите, пред училищата, спирките или заведенията. Това обикновено са момчета, подражаващи на определени „идоли“ или субгрупи, носят черни дрехи на определени брандове, късо подстригани, използват циничен език. Тяхната цел е проява на надмощие, завземане на територия и доказване сред своите, за да поддържат определена псевдо репутация, налагайки се чрез агресия и показност в социалните мрежи като TikTok и Instagram.

Психолозите считат, че това явление е в пряка зависимост от нуждата за принадлежност към средата, нуждата от идентичност. Според специалистите неангажираността, negliжирането или авторитарността са основното ядро за зараждане на агресията. Както посочва клиничният психолог Галена Новкова родителите „авторитарно потискат гласа на детето, не дават възможност за проява на идентичност“ или „въобще не упражняват контрол, не се интересуват от детето“ [9].

Липсата на принадлежност и разбиране от семейството, училището, общността в едно цяло с възможностите за изява, които предоставят социалните медии и онлайн средата, заместват тези незадоволени нужди и потребности на подрастващите.

Ефективната превенция и справяне с агресията изисква съвместни усилия от страна на семейството, училището, специалистите и обществото като цяло:

- Разговор и подкрепа от страна на родителите и учителите;

- Програми за емоционална интелигентност и социални умения в училище;
- Психологическа помощ – консултации, терапия;
- Ангажирането в спорт или изкуство, които насърчават самодисциплина и себеизразяване;
- Здравословна медийна култура и критично мислене спрямо съдържанието в интернет.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ ПО ПРОБЛЕМА

През месец август 2025 се проведе емпирично изследване на територията на област Габрово. Данните от изследването са събрани чрез онлайн анкетно проучване с помощта на Microsoft Forms¹. За целите на проучването са разработени три авторски анкетни карти, съдържащи отворени и затворени въпроси. Обемът на извадката обхваща 79 респонденти. Участниците в изследването са разпределени в три целеви групи – специалисти (n=29), родители (n=26), тийнейджъри и младежи (n=24).

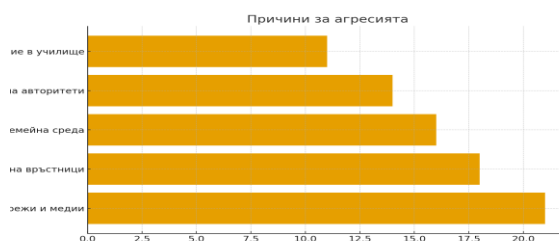
От групата на тийнейджърите и младежите най-голям брой са респондентите във възрастовия диапазон 18 и над 18 год. (42 %, n=10), следвани от 16-17-годишните (25%, n=6). Преобладават момичетата (67%, n=16). При групата на родителите наблюдаваме сравнително балансирано разпределение относно възрастта на децата им като превес имат родители, чиите деца са между 13 и 18 години (80%, n=20). Семейството се явява основен фактор за възпитателно въздействие, в което се поставят и основите на изграждането на личността на детето. Участието на родители с деца в този тийнейджърски период, свързан с формиране на идентичност и търсене на принадлежност, е показателен за целите на изследването.

Респондентите от групата на специа-

листите са разпределени, както следва: най-голямо участие имат учителите (34%, n=10), следвани от социалните работници (21%, n=6) и други специалисти – психолози, педагогически съветници, директори на образователни институции (31%, n=9).

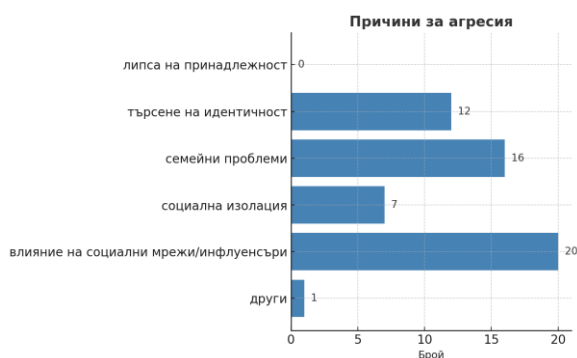
За целите на изследването е от значение да се разбере честота на проявите на агресия и насилие в училище и извън него. Резултатите показват, че случаите на агресивно поведение не са изолирани, а реални и значими. 83% (n=20) от респондентите, представени от младежите и тийнейджърите, посочват, че често стават свидетели на подобен тип поведение. Тези данни се подкрепят и от родителите във висока степен (77%, n=20). Специалистите понякога срещат в своята практика случаи на такъв тип изява (65%, n= 19) и още по-малко наблюдават коопериране на младежи и тийнейджъри в агресивни групи (локали). Тези данни отразяват една притеснителна ситуация, при която ролята на специалистите, предимно представена от училищната общност, е силно минимизирана. Причините вероятно са свързани с липсата на лична ангажираност и чувствителност по проблема или натиск от „институцията“ с цел запазване на престижа ѝ.

Относно факторите/причините (фиг. 1 и фиг. 2) за агресията и включването в т.нар „локали“, родители и специалисти се обединяват около влиянието на социалните мрежи, инфлуенсъри и медии (специалисти – 29%, n=20, родители – 81 %, n=20). Друг водещ фактор е липсата на принадлежност (специалисти – 19%, n=13, родители – 69%, n=18).

Фиг. 1. Причини за агресия според родителите

¹ Microsoft Forms - дигитален инструмент за създаване на анкети, тестове и въпросници в рамките на Microsoft 365, осъществяващ връзка и информация от други хора чрез уеб браузър

Фиг. 2. Причини за агресия според родителите

Желанието и потребността да бъдат част от групата, да се чувстват приети, е най-важната причина и според тийнейджърите (фиг. 3). Според тях този фактор е определящ за присъединяването на децата към групи с агресивно поведение и т.нар. „локали“ (23 %, n=13).

Фиг. 3. Причини за агресия според тийнейджъри и младежи

Семејните проблеми като фактор за проява на агресивно поведение и включване в групи с изявено такова, е ясно изразен от родителите (62%, n=16) и специалистите (23%, n=16). Липсата на подкрепа, защитена семејна среда се посочва и от 14% (n=8) от младежите.

Отговорите сочат, че агресията се възприема като резултат от комбинация между външни фактори (социални мрежи, връстници) и вътрешносемејна среда.

Познаването на едно явление, каквото е „локалите“, показва заинтересованост и отношение към проблема, което може да се разглежда и като вид превенция. По-голямата част от родителите посочват, че са наясно с проблема (50% - зна-

ят, 6% - са чували). Свободните отговори показват, че:

- повечето участници свързват това понятие с агресивни тийнейджърски групи, банди или хулигани.
- малцина ги определят като „общности с общи интереси“ или „място за събиране“.

Налице имаме разнородно, но предимно негативно разбиране, което показва, че терминът вече носи стигматизация.

При тийнейджърите се отчитат сходни резултати. 42% (n=10) от тях са чували, а 29% (n=7) – познават добре този вид групи. В същото време половината (54%, n=13) от тази група заявяват, че не познават техни връстници, участващи в такива неформални групи с агресивно поведение. Но прави впечатление също, че една трета имат колебания относно този въпрос, което предполага, че вероятно допускат подобно участие. Тези резултати кореспондират и се подкрепят от отговорите, които тийнейджърите и младежите регистрират относно това, към кого биха се обърнали ако са жертва или свидетел на агресия, насилие или принуда за включване в група на локалите. Сравнително ниският процент от отговорите 19% (n=13) на показателя „приятел“, показва липса на доверие и сигурност, което се потвърждава и от предходните резултати относно търсенето и липсата на принадлежност. По-голямата част от тийнейджърите биха потърсили помощ в семейството (33%, n=22), на следващо място психолог (18%, n=12), учител (15%, n=10), най-ниско доверие регистрира полицията (13%, n=9). Тези данни потвърждават нуждата на децата да бъдат подкрепяни и защитавани на първо място от своите близки, въпреки че в действителност се отчита семејната среда като една от водещите причини за агресивно поведение.

Резултатите от изследването показват също, че е налице ясна обществена нагласа относно сериозността на проблема

с „локалите“, които според целевите групи представляват заплахата (тийнейджъри и младежи - 96%, n=23) и оказват негативно влияние (родители – 85%, n=26). В същото време според по-голямата част от специалистите съвременното общество непълно разбира сериозността на проблема с „локалите“ (59%, n=17).

Справянето с един проблем изисква комплексен и интегриран подход, насочен към използването на ефективни програми за превенция и интервенции. Според специалистите, участници в изследването, програмите и ресурсите за превенция са недостатъчни, видно от фиг. 4.

Фиг. 4. Процентно разпределение на отговорите на въпроса „Има ли наличие на достатъчно ресурси и програми за превенция относно младежката агресия“

Родители също считат, че ключовата роля на училището в превенцията и справянето с проблема, е частична и недостатъчна (фиг. 5).

Фиг. 5. Процентно разпределение на отговорите на въпроса „Има ли наличие на достатъчно ресурси и програми за превенция относно младежката агресия“

Това показва сериозна степен на недоверие в училищната система и липса на ефективна превенция.

Мерките, които трябва да бъдат предприети за ефективно решаване на проблема с агресията, насилието и противодействие на групите „локали“, според респондентите от трите целеви групи, са насочени основно към:

- ранната превенция и изследване на причините за подобно поведение;
- срещи и консултации със специалисти – психолог, педагогически съветник и др.
- контрол от съответните институции – МВР, училищно власти и др.
- диалог между всички заинтересовани страни;
- пълноценно ангажиране на свободното време на децата – спорт, наука, изкуство, хоби и др.
- работа за повишаване на родителския капацитет;
- информираност и говорене по проблема на семейно, общностно, училищно, обществено и национално равнище;
- строги правила, санкции и наказания за нарушителите и настойниците.

Основните изводи, които могат да бъдат направени от изследването са:

- агресията сред тийнейджърите е масово явено явление.
- основните източници на агресия са социалните мрежи, влиянието на връстници и проблемната семейна среда, което сочи нуждата от цялостен подход с цел превенция – медийна грамотност, подкрепа за семейството и училищни програми за социални умения.
- понятието „локали“ е силно стигматизирано – то се свързва предимно с агресия, хулиганство и престъпност.

- налице е осъзната опасност и негативно влияние от такива групи.
- семейството и специалистите се възприемат като основен източник на решение, докато училището има минимална роля.
- образователните институции се оценяват като недостатъчно активни по отношение на превенцията на агресията, което изисква политики за повече програми, обучения и работа с ученици.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблемът за агресията сред децата и тийнейджърите е в изследователското поле десетилетия наред.

Зараждането и проявлението на нови форми и модели на агресия означава, че има сериозни проблеми и пропуски с възпитанието и отглеждането на младото поколение.

Детето е като *Tabula rasa* (на бълг. чиста дъска), върху която семействата, училищната общност, цялото общество, изобразяват неговата бъдеща същност – изборът, който често правят съвсем съзнателно.

През последните няколко месеца т.нар. „локали“ са постоянно съпътстваща градския транспорт и пространства гледка, което създава повишена тревожност сред деца, родители, учители, специалисти, обществото като цяло.

Не бива да се допуска проблемът т.нар. „локали“ да се превръща в поредната тема табу. Това предполага дълбоко разбиране на агресията, търсене и прилагане на по-ефективни, комплексни и конструктивни начини за справяне с явлениято „локали“, както и повишаване на чувствителността и ангажираността на цялото общество.

Благодарности: договор НИП 2025-7/25.02.2025

Авторите изказват благодарност на всички респонденти, взели участие в изследването.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]Peterman, F., Ulrike Peterman. (2012). Training Mit Aggresiven Kundern. Belz Verlag
- [2]Juul, J. (2012). Aggression. A new and dangerous taboo?. Copenhagen Literary Agency ApS, Copenhagen
- [3]Talat El-Nady, M. (2021). Effect of family relations and school environment on aggressive behavior of school age students. Egyptian Journal of Health Care, 12(2), 981-997.
- [4]Colorado, B. (2017). Bullying at school. The bully, the victim, the bystander. SoftpressBooks
- [5]<https://btvnovinite.bg/bulgaria/epidemija-ot-lokali-maskirani-tijnejdzhari-napadnaha-i-prebiha-minuvachi-v-centara-na-sofija.html>
- [6]<https://nova.bg/news/view/2025/05/08>
- [7]https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8%D1%8F#cite_note-1
- [8]Sirakova, L. (2016). Agresivnoto i predizvikatelno povedenie na yunoshite kam uchitelya. Godishno nauchnoteoretichno spisanie "Pedagogicheski novosti". Rusenski universitet "A. Kanchev", Ruse. dostapno na: <https://pedagogicnews.uni-ruse.bg/%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4/>
- [8]<https://www.az-jenata.bg/a/12-semeystvo/75419-psiolog-problemat-s-lokalite-idva-ot-semeystvoto-i-neangazhiranostta-na-roditelite>